

זריחת שמש של 'זמן-קין' מפציעה באופק החינוך. רגע של התחדשות, הזדמנות לפריצת דרך. אבל איך נדע האם אנחנו באמת מתקדמים?

האשליה הגדולה של ההתקדמות

בעולם שסוגד למהירות, למספרים ולתוצאות מיידיות, נדמה שהצלחה נמדדת בכמות. אך האם זו האמת? התבוננו בטבע: נמלה קטנה נושאת משא כבד פי עשרה ממשקל גופה בדממה, בעוד שהשרץ מתרוצץ במהירות מסחררת ובקולניות רבה – אך נשאר במקומו.

העיניים מתעתעות. מה שנראה כהתקדמות מרשימה עשוי להיות אשליה, ומה שנדמה כעמידה במקום עשוי להיות צמיחה עמוקה ומשמעותית שאיננה נראית לעין.

המשל שמעולם לא נשכח

הרה"ק מקאזניץ ז"ע בספר עבודת ישראל מאיר את עינינו במשל עוצמתי:

"כשהאם מהלכת ובנה כרוך אחריה, הגם שהאם מהלכת לאט ובנה רץ אחריה, אינו דומה מהלכו למהלך האם, מפני רגליו הקטנים ופסיעותיו הקצרים... השרצים, הגם שהם רצים, אינם דומים לפסיעה אחת שלא במרוצה מהבריות הגדולות. ולכן תרגום של שרץ הוא רחש, פירוש: הגם שתנועתם במרוצה, מכל מקום הוא עומד על מקום אחד".

איזו תובנה מטלטלת! פעמים שאנו מרגישים כאותו שרץ – מתאמצים, רצים, מתרוצצים, אך נדמה שאיננו מתקדמים כפי שציפינו. ההתקדמות המשמעותית ביותר היא לעיתים דווקא זו שאיננה מורגשת.

הסוד שהתגלה בחלום

השאלה הזו הטרידה את הרה"ק מקאזניץ עצמו, והוא שיתף אותנו בחוויה אישית מרגשת:

פעם אחד ראיתי הריב"ש ז"ל בחלום ושאלתי אותו מפני מה בתחלת עבודתי כאשר נכנסתי אל הצדיקים ללמוד ממעשיהם והרגלתי את עצמי לעבוד השי"ת הרגשתי בעצמי שינוי לטובה מיום אל יום בעסק התורה לשמה ובכוונת התפלה ושאר מעשים, ועתה אינני מרגיש כלל השינוי ונדמה לי כמו יום אתמול כן היום וכמו כן יום מחר, והשיב לי בדרך משל, כשהתינוק לומד א' ב' או סידור או חומש מידי יום ביומו יכיר השינוי בו שלומד יותר ממה שלמד אתמול, למשל בשבוע העבר למד פרשה א' חומש ועתה לומד ב' פרשיות וכיוצא בו. מה שאין כן אם הולך ומתגדל ולומד בעצמו גפ"ת עם הפוסקים והוא מפולפל גדול אין יכיר בו שינוי יום מיומו.

האמת שמשחררת

הבנה עמוקה זו פותחת בפנינו אופק חדש. בעולם החינוך, בעבודת ה', ובהתפתחותנו האישית, ההתקדמות המשמעותית ביותר היא לעיתים דווקא זו שאיננה נראית לעין. היא עמוקה, איכותית, ונותנת חירות בנפשנו לעד.

בעידן שבו כולם מנופפים בהישגים מרשימים, תן לנפשך את המרחב להתפתח בשקט, בעומק, אל תיפול ברשת הכמות המתעתעת. האיכות היא הערובה האמיתית להתקדמות.

בית שלם ומבורך

הרב אלחנן רייזמן

הנפש והחינוך

ע"פ התורה

ללא כעס

בעוסקנו בחינוך, חינוך הבנים או חינוך התלמידים, איננו רואים תמיד תוצאות מיידיות מעמלנו, דבר שעלול לגרום לתסכול ולכעס. אמנם התורה הק' מלמדת אותנו שיש להיזהר מאוד מכעס בחינוך, גם כשכוונתנו טובה.

בעל ה"אך פרי תבואה" מביא עניין זה דרך סיפור מאלף:

"יש לומר על דרך רמז דהנה ראיתי כמדומה לי בספר נגיד ומצוה, שפעם אחת ראה רבינו האר"י ז"ל שרבי חיים ויטל זל"ה כעס על אחיו הקטן שלמד עמו והכה אותו, ואמר לו רבינו האר"י ז"ל שלא טוב עושה בזה, שאין לכעוס על שום דבר עד כאן".

האר"י הקדוש מלמד את תלמידו המובהק שאף כשהכוונה לטובה במסגרת הלימוד, אין מקום לכעס אמיתי. וממשיך לבאר:

"זהו שרמזה לנו התורה 'זאת החסידה', על דרך אמרם ז"ל 'שעושה חסד עם חברותיה' 'והאנפה' – דהוא לשון רוגז, הוא גם כן סמאה, דהיינו אפילו בדבר שמוכן לעשות חסד עם חבירו, גם כן אין לכעוס".
הדרשה מבארת שהתורה רומזת – גם כשאנו עושים חסד (כמו החסידה הנקראת כך משום שעושה חסד), אם הדבר מלווה בכעס (המרומז באנפה, מלשון אף וכעס) – זהו דבר "טמא". חסד המלווה בכעס אינו חסד שלם.

אך השאלה העולה מאליה, כיצד איפוא יש לנהוג כשנקלעים למצבים מאתגרים בחינוך?

"רק כמו שאמרו חז"ל על האי תנא, דתבר מנא תבירא לפניהם, שיהיה נראה להם כאילו הוא כועס, אבל באמת לא כעס כלל והוא דבר נכון מאוד".

כלומר, לא כעס שזה דבר אסור ופסול, כי אם נראות ככעס, הצגה של כעס באופן חיצוני, או יותר נכון, הבעת תקיפות בנחישות ונחרצות, ולא חלילה הבעת כעס ורוגז הנובע מכעס פנימי.

התמודדות עם קנאה

משה רבינו הופקד על מלאכת בניית המשכן מראשיתה. אך בהגיע יום חנוכת המשכן, היה עליו להעביר את שרביט הכהונה הגדולה לאהרן אחיו.

כיצד הגיב משה למעבר זה?

הרבינו בחיי מביא את המדרש: "קרא משה לאהרן ולבניו. דרשו חז"ל קריאה זו לגדולה, שכך אמר לו משה לאהרן, אחי הקב"ה רוצה למנותך כהן גדול, אמר לו אתה יגעת במשכן ואני נעשה כהן גדול, אמר לו אף על פי שאתה נעשה כהן גדול שמח אני כאילו נעשיתי אני, שכשם ששמחת בגדולתי כך אני שמח בגדולתך".

המדרש ממשיך: "אמר רבי שמעון בן יוחאי הלב ששמח בגדולתו של אחיו ילבש אורים ותומים, שנאמר 'ונשא אהרן את משפט בני ישראל על לבו'". משה לא רק שלא התעצב על מינוי אהרן, אלא שמח בשמחתו בלב שלם. זהו שיא הגדלות הנפשית – לשמוח בהצלחת הזולת כאילו היא הצלחתך.

אולם האור החיים הק' מציג נקודת מבט עמוקה יותר:

"ואולי נראה עוד, כי הצער שיגיד הכתוב הוא של משה... כי ראה גדולתו וגדולת זרעו ביד אהרן ובניו... וכשהגיע יום הפקידה נצטער על אשר פרח ממנו עוד תפארת כהונת עולם".

ה'אור החיים' מגלה שיתכן ומשה חש צער מסוים על אובדן הכהונה, שכן: "והגם כי עצם מאד בצדקות ובענוה, הלא כל לב חי מרגיש, ובפרט דבר מצוה יקרת הערך ומופלאת כזאת".

גם אנשים גדולים יכולים לחוש רגשות טבעיים של קנאה. ההבדל הוא באופן ההתמודדות עמם. ה'אור החיים' הק' מציע שלושה דרכים להתמודדות עם קנאה:

"דע כי העושה דבר כזה שיתן גדולה הנודעת לו לזולתו... לא ישלוט בנפשו עשושה בג' שלמות: הא' שיעשנה במהירות. והב' בצירוף בחינת ההדרגות שישנם בדבר. והג' עשיית הדבר בפרסום לפני רבים".

משה רבינו אכן יישם דרכים אלו: פעל במהירות (ביום השמיני), התמודד עם המצב במלואו (מינה את אהרן ובניו יחד), וערך את המינוי בפומבי (בפני זקני ישראל).

לימוד זה רלוונטי לכולנו – איננו יכולים תמיד למנוע את רגש הקנאה הטבעי, אך בכוונתו לבחור כיצד להגיב אליו. באפשרותנו לפעול בכללים הנכונים, ולהתגבר על הקנאה הפנימית המשתלטים וגוברים על הרגש הפנימי.

החיים האמיתיים

יום חמישי בערב בישיבת "אור האמונה". משה, בחור ישיבה בשיעור ג', פונה לחבריו אחרי סדר ערב. "אחי הגדול התקשר אתמול. הוא מתחיל לעבוד בחברת הייטק – טיולים בחו"ל, אווירה משוחררת, מסעדות מכל הסוגים...".

דוד, חברו לחדר, נאנח. "גם בן הדוד שלי בצבא כל הזמן שולח תמונות. יש לו חופש לעשות מה שהוא רוצה". "ואנחנו?" המשיך משה. "קמים בשש לתפילה, יושבים שעות על הגמרא, מקפידים על כל פרט בהלכה – מברכה ראשונה ועד אחרונה. להיזהר בכל הלכות שבת, לשמור על סדר היום של הישיבה...".

"לפעמים אני תוהה", אמר בשקט, "האם כל המאמץ הזה שווה? האם לא היה פשוט יותר להיות כמו כולם – בלי כל כך הרבה מגבלות? מה התכלית של כל ההקפדות האלה?"

הרב נתנאל, המשיח שבער בסמוך

ושמע את השיחה, נכנס והתיישב. "זו התמודדות אמיתית וחשובה. הקשיבו למשל שאולי יעזור להבין".

"בממלכה רחוקה חי מלך חכם. היו לו שתי קבוצות של נתינים בארמונו: משרתים רגילים ומקורבים שיועדו להיות שגריריו ויועציו.

למשרתים הרגילים, לא הציב המלך הגבלות מיוחדות. הם יכלו לאכול כרצונם ולהתנהג כאוות נפשם, כל עוד עשו את עבודתם. אבל למקורבים, קבע המלך מערכת מפורטת של כללים: איך ללבוש את בגדי החצר, אלו מאכלים לאכול שישמרו על בריאותם, כיצד להתנהג ואפילו כיצד לדבר ולחשוב".

הרב פתח חומש ויקרא והמשיך: "רש"י מביא הסבר על הפסוק 'זאת החיה אשר תאכלו' – 'לשון חיים, לפי שישראל דבוקים במקום וראויין להיות חיים, לפיכך הבדילם מן הטומאה וגזר עליהם מצוות, ולאומות העולם לא אסר כלום'.

הרבנו בחיי מרחיב ומביא משל: 'למה הדבר דומה, לרופא שהלך לבקר שני חולים. לאחד אמר תנו לו כל מה שמבקש לאכול, ולשני אמר תנו לו מאכל פלוני ואל תתנו לו מאכל פלוני. לימים, זה שהתיר לו המאכלים כולם מת, וזה שהתיר לו מקצת ואסר לו מקצת נתרפא'.

משה הרהר: "אז הרב אומר שכל המגבלות של התורה והישיבה הן ביטוי לכך שהקב"ה רואה בנו מקורבים שלו?" "בדיוק", אישר הרב. "המצוות וההגבלות הן ביטוי של בחירה, של קרבה, של ייעוד ותפקיד מיוחד. הקב"ה בחר בנו להיות 'ממלכת כהנים וגוי קדוש', ולכן הוא מצפה מאיתנו לחיות חיים של קדושה".

"אבל זה קשה", הודה יוסי, "לפעמים בא לי פשוט להמשיך לישון במקום ללכת לתפילה, או לצאת לטייל באמצע סדר".

"גם רופא מטיל עליך הגבלות כשאתה חולה", השיב הרב, "האם אתה כועס עליו? אתה יודע שזה נובע מדאגה לבריאותך.

כך גם מגבלות התורה אינן עונש אלא המרשם הרוחני המדויק שהקב"ה נתן

לנשמתנו. כשהתורה אוסרת עלינו לעבוד בשבת, זה כדי להתחבר למימד הרוחני של הזמן. כשהיא מצווה על צניעות, זה לשמור על הקדושה בינינו". "ויש עוד נקודה: האם אדם המשועבד לתאוותיו באמת חופשי? חכמינו לימדו: 'אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה'. החופש האמיתי אינו לעשות מה שבה לנו ברגע, אלא לפעול בהתאם לערכים העמוקים שלנו. המוזיקאי המתאמן שעות 'מגביל' את עצמו, אבל דווקא כך מגיע לחופש אמיתי של ביטוי".

"הרב, האם יש קשר בין כל המגבלות השונות שבתורה?" שאל אבי.

"אכן, כולן נועדו לקדש אותנו ולחבר אותנו למימד רוחני עמוק יותר. הכשרות מקדשת את האכילה, השבת את הזמן, התפילה את הדיבור. כך, כל פעולה יומיומית הופכת להזדמנות להתחבר לקב"ה".

"כפי שמלמדנו הרבנו בחיי, הסיבה לכל המגבלות היא 'לפי שישראל דבקים בחיים'. המגבלות הן למעשה הזדמנות לדבקות בקב"ה, מקור החיים, ולחיים אמיתיים ומשמעותיים".

התכנית כוללת חמישה מרכיבים:

- אסטרטגיה מותאמת – חזון ותכנית עבודה ברורה השגה.
- כלים ניהוליים – מכלול שיטות לניהול אפקטיבי.
- מבנה ארגוני – מערכת מסונכרנת ומתואמת.
- ליווי מנהלים – העצמה והקניית כלים להובלה.
- הדרכת מחנכים – פתרונות מעשיים בשטח..

"הייחודיות שלנו היא בליווי שנתי שמשנה את פני המוסד, ולא ביעוץ חד-פעמי".

המנהל כמנהיג, המחנך כמחבר

בגישת "האירה", המנהל הוא מנהיג חינוכי המאיר את הדרך לכל פרט במוסד. "המנהל אינו רק אחראי מערכת, אלא מקור אור מנהיגותי", מסביר הרב רייזמן. "הוא מקבל כלים לנהל את המוסד מתוך

ראייה אסטרטגית, לא רק מתוך תגובות לאירועים".

במקביל, המחנך הופך למוביל תהליכים רגשיים שמחבר לתלמידים ומסוגל לזהות קשיים מוקדם.

שילוב חינוך וטיפול תחת קורת גג אחת
גישת "האירה" כוללת ארבעה עקרונות מרכזיים: 1. מגיעים לכל תלמיד. 2. שילוב בין חינוך לטיפול. 3. מערכת זיהוי ומיפוי ייחודית. 4. מגוון פתרונות לכל אתגר.

התוצאות בשטח מדברות בעד עצמן: תלמידים מתחברים מחדש ללימוד, מחנכים מגלים את כוח השפעתם, ומוסדות הופכים למרחבי צמיחה.

"גישת האירה לא רק מונעת נשייה – היא מציתה מחדש את הניצוץ בעיני התלמידים", מסכם הרב רייזמן. "אנחנו בונים מערכת חינוכית שמתאימה לצרכי התלמידים, ותעצם את כל המערכת כולה.

מאידים

תנועות מאידי חינוך

אסטרטגיה חינוכית

מדאגים: 23% מהתלמידים חווים נתק במהלך לימודיהם.

ליווי אסטרטגי – המפתח להצלחה
ליבת הגישה היא תכנית הליווי האסטרטגי למוסדות חינוך. "המפתח להצלחה מתחיל בבניית תשתית ארגונית איתנה", מדגיש הרב רייזמן. "הליווי שלנו מתחיל בראש – במנהל ובצוות המוביל – ומשם מחלחל לכל שכבות המוסד.

השבוע נציג בפניכם, קוראים יקרים, את הבשורה החינוכית מבית "האירה" – ייעוץ וליווי אסטרטגי חינוכי-טיפולי למוסדות חינוך."

הרב אלחנן רייזמן, יו"ר "האירה", פיתח לאורך עשרים שנות עבודה בשטח גישה ייחודית המשלבת חינוך ועולם רגשי-טיפולי, תחת הסיסמה: "הכל מתחיל במנהיגות". "בדורנו", מסביר הרב רייזמן, "מערכת החינוך ניצבת בפני אתגרים מורכבים. הנתונים